

MAJ2021-50. Arkivalsk kontrol og arkæologisk analyse af anlægsområdet forud for etablering af energi-ø med tilhørende vindmøllepark i Nordsøen.

Jan Hammer Larsen
Nordjyllands Kystmuseum.
21. september 2021. Version 1

Nordsøen var gennem århundreder omgærdet med alskens frygt og rædsel. Her er et skib strandet på en sulten fisk. Fra et manuskript fra det 13. århundrede. – Illustration fra bogen *Ved verdens ende: hvordan Nordsøens vikinger, handelsfolk og fromme mænd forandrede vores historie*. Michael Pye. 2018 1. udg. Kristeligt Dagblads Forlag.

MAJ-samarbejdet har modtaget materiale vedr. etablering af et område i Nordsøen, hvor der skal etableres et ca. 1000 kvadratkilometers anlægsområde med en energi-ø og en vindmøllepark. Vi har foretaget en arkæologisk og arkivalsk kontrol i området - og har følgende bemærkninger til anlægsarbejdet i Nordsøen.

Historiske sejlruiter.

Anlægsområdet ligger ved den internationale sejlroute mellem det nordlige Holland - Tyskland og Skagen, hvor der har været intens skibstrafik siden middelalderen.¹

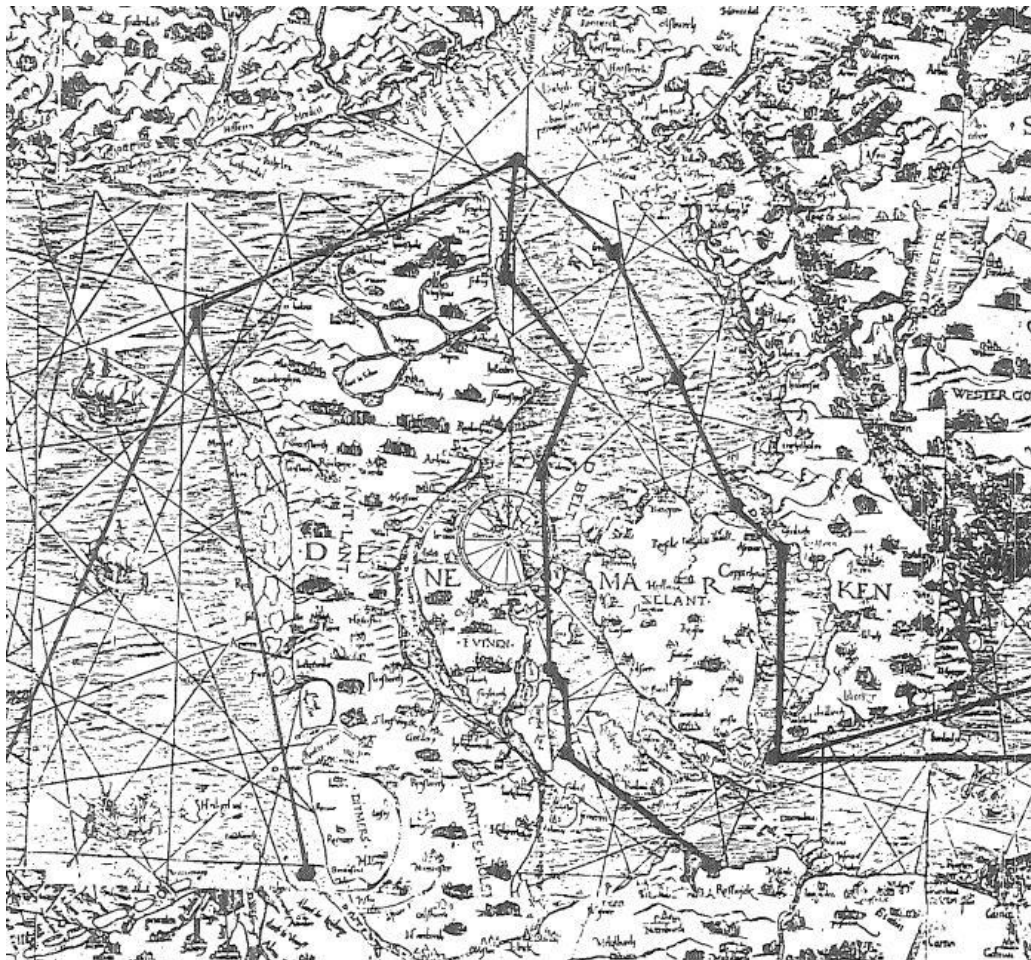

Fig 1. Sejlruiterne fra Flandern til Skagen og Elben til Skagen i 1566-udgaven af den af Cornelis-Anthonisz bearbejdede sejlads håndbog, Henningsen s. 75.

Sejladsanvisninger siden vikingetid og middelalder har ikke været ændret væsentligt. Helt frem til nutiden sejles der på de samme ruter. Der kan derfor været gået skibe og laster tabt, som ikke er registreret som følge af den lange afstand til land. Ved strandinger og forlis tæt ved land blev alt strandingsgods registreret og solgt og skibene ofte erklæret som vrage. Det var ikke altid tilfældet til søs for industrialiseringen, hvor skibe sank "med mand og mus" uden der kom efterretninger til land.

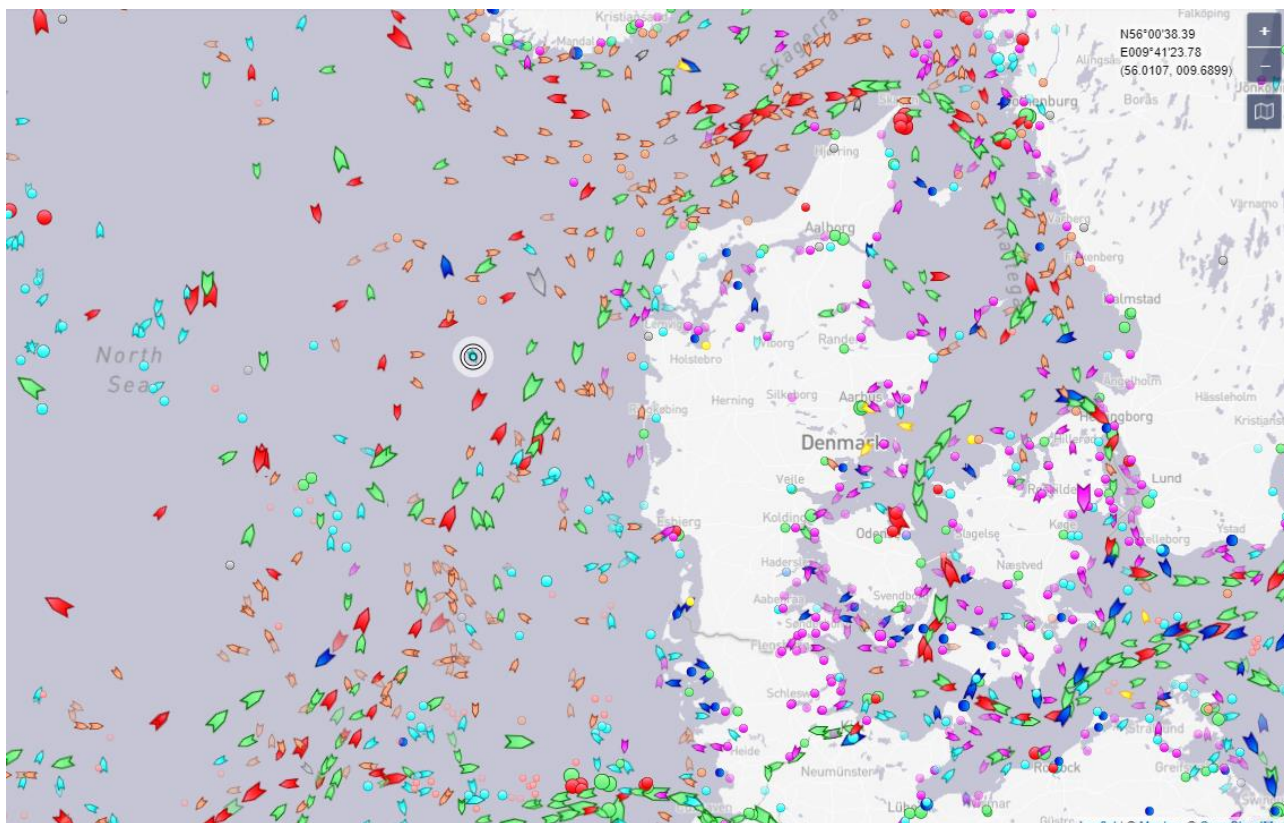

Fig 2. Aktuell oversigt over sejlruiter omkring anlægsområdet De adskiller sig ikke væsentligt fra de historiske.
Kilde. Marinetrffic.com. 31. august 2021..

Søslag.

Der har været et markant søslag omkring anlægsområdet. Om der har været andre er der ikke kildemateriale der belyser – men Jyllandsslaget er kendt som et af verdens største søslag. Det er indgående beskrevet og udforsket af Gert Normann Andersen fra Seawar Museum i Thyborøn. Nedenstående beskrivelse findes på deres hjemmeside.

"Den 31. maj 1916 sejlede langt den største del af hele den tyske Højsøflåde ud fra de tyske nordsøhavne for – om muligt – at møde mindre britiske flådestyrker og nedkæmpe disse.

I det engelske admiralitet vidste man, at der var noget i gære på den tyske side. Stort set hele den britiske Grand Fleet, stævnedes ud fra Skotland og Orkney-øerne nord for Skotland, men ingen af de to flådestyrker vidste reelt noget om fjendens positioner eller hensigter.

Tilsammen bestod de to flåder af mindst 240 krigs-skibe bemandede med ca. 104.000 søfolk og 25 admiraler. Hvert af de mange slagskibe kunne med deres store kanoner gennemtrænge selv de stærkeste panserplader og f.eks. ødelægge mindre byer på kort tid.

Den lille damper "N. J. Fjord" fra det neutrale Danmark blev – på Nordsøen – stoppet af de forreste, mindre skibe i den tyske flåde. Maskinen i "N. J. Fjord" blev standset og lukkede derfor en stor dampsky ud.

Denne dampsky blev observeret af de forreste britiske skibe, der blev sendt frem for at undersøge sagen, og her begyndte Jyllandsslagets første kamphandlinger mellem de britiske og tyske flådestyrker. "N. J. Fjord" forlod kamppladsen uden at blive ramt.

Resten af dagen, og i løbet af aftenen, bølgede slaget frem og tilbage, og de to parter skiftedes til at have overtaget.

Den eftermiddag og aften eksploderede fire store slagskibe med tab af flere end 3.500 menneskeliv til følge. I alt blev der sænket 25 krigsskibe, og knap 9.000 marinere mistede livet. Med kamphandlingerne udspillede sig intet mindre end verdenshistoriens største søslag, Jyllandslaget. Kanontordenen var så voldsom, at den kunne høres ca. 100 km mod øst langs Jyllands vestkyst fra Hanstholm til Blåvand".²

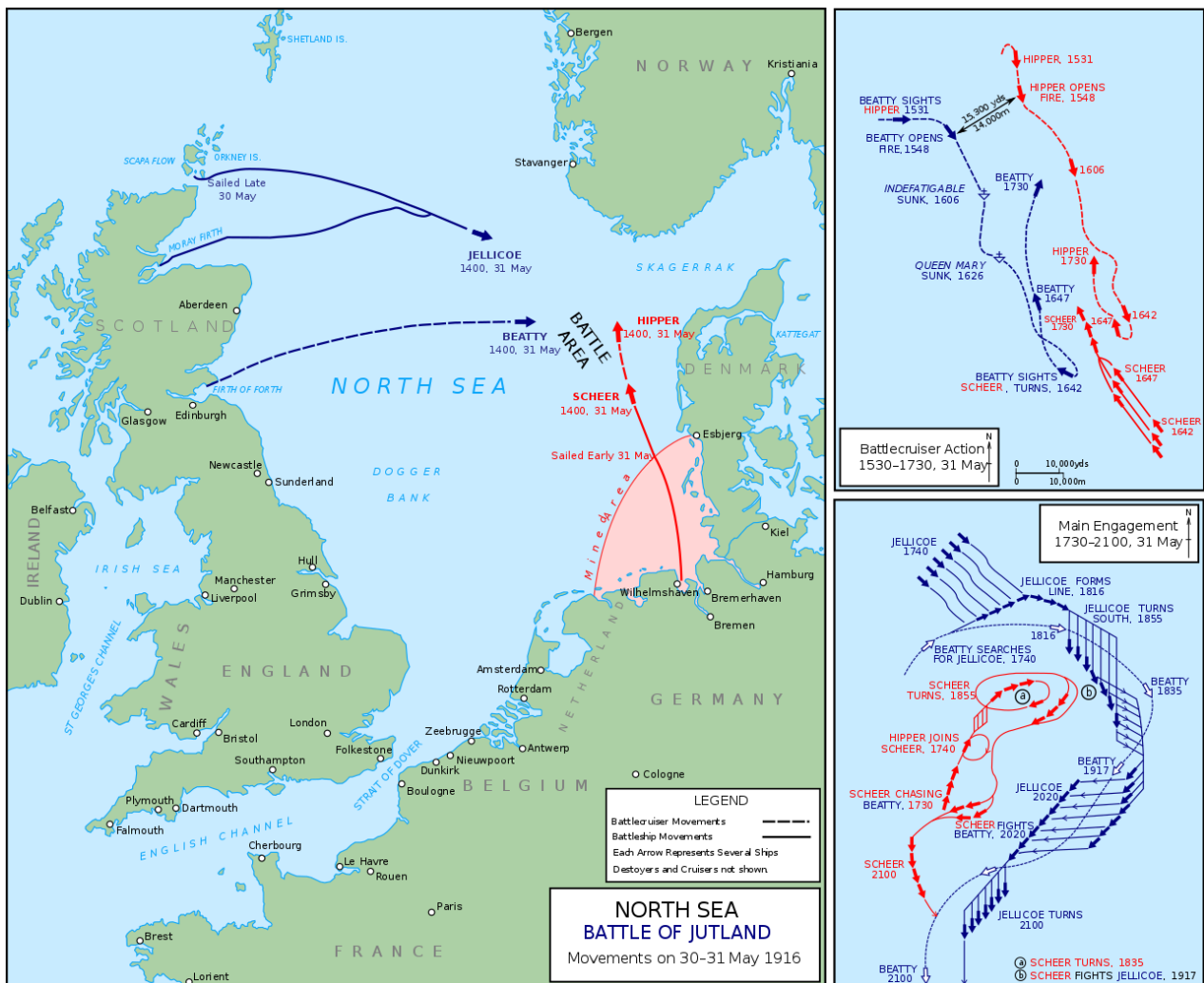

Fig 3. Kort over området med Jyllandsslaget i 1916.

Kilde: https://en.wikipedia.org/wiki/Battle_of_Jutland#/media/File:Map_of_the_Battle_of_Jutland_1916.svg

Der er derfor en begrundet formodning om, at der i anlægsområdet kan påtræffes rester af skibe, ladninger eller andre kulturspor fra dette søslag.

Registreringer af kulturspor i området.

Da der i anlægsområdet ikke kendes til stenalderbopladser vil de ikke indgå i denne arkæologiske analyse. De vil blive vurderet i forbindelse med den geoarkæologiske analyse.

Et opslag i Slots- og Kulturstyrelsens Fund og Fortidsminder viser, at der er registreret fire fund i området. Databasens positioner er behæftet med unøjagtigheder, da de ofte er afsat af fiskere og private uden præcise navigationsmidler. Derfor kan positioner i umiddelbar nærhed af området befinde sig inde i anlægsområdet. Databasen rummer desuden kun allerede kendte fund, og der kan således i området være endnu ukendte vrage og genstande. På det grundlag er et præcist tjek af vragepositioner i anlægsområdet ikke muligt.

De fire positioner i området er registreringer af "forekomster på havbunden". Der er ikke klare indikationer på regulære skibsvrage eller laster, der kan være beskyttet af museumslovens bestemmelser.

I forbindelse med indhentningen af oplysninger til denne analyse har Seawar Museum i Thyborøn leveret positioner på skibsvrage i og omkring anlægsområdet.

Vrage 94.	347304E - 6253253.N	56.23.950N - 6.31.550.	37 m. Unknown wooden wreck only cargo.
Vrage. 93.	340611.E - 6263657N	56.29.420N 6.24.670E.	46m. Coaster sunk 1988.
Vrage 86.	348872.E - 6284050N	56.40.566N 6.31.998E.	39m. British WW2 submarine.
Vrage. 85	349894.E - 6284281.N.	56.40.710N 6.32.990E.	41m 2. Unknown wreck only iron scrap left.

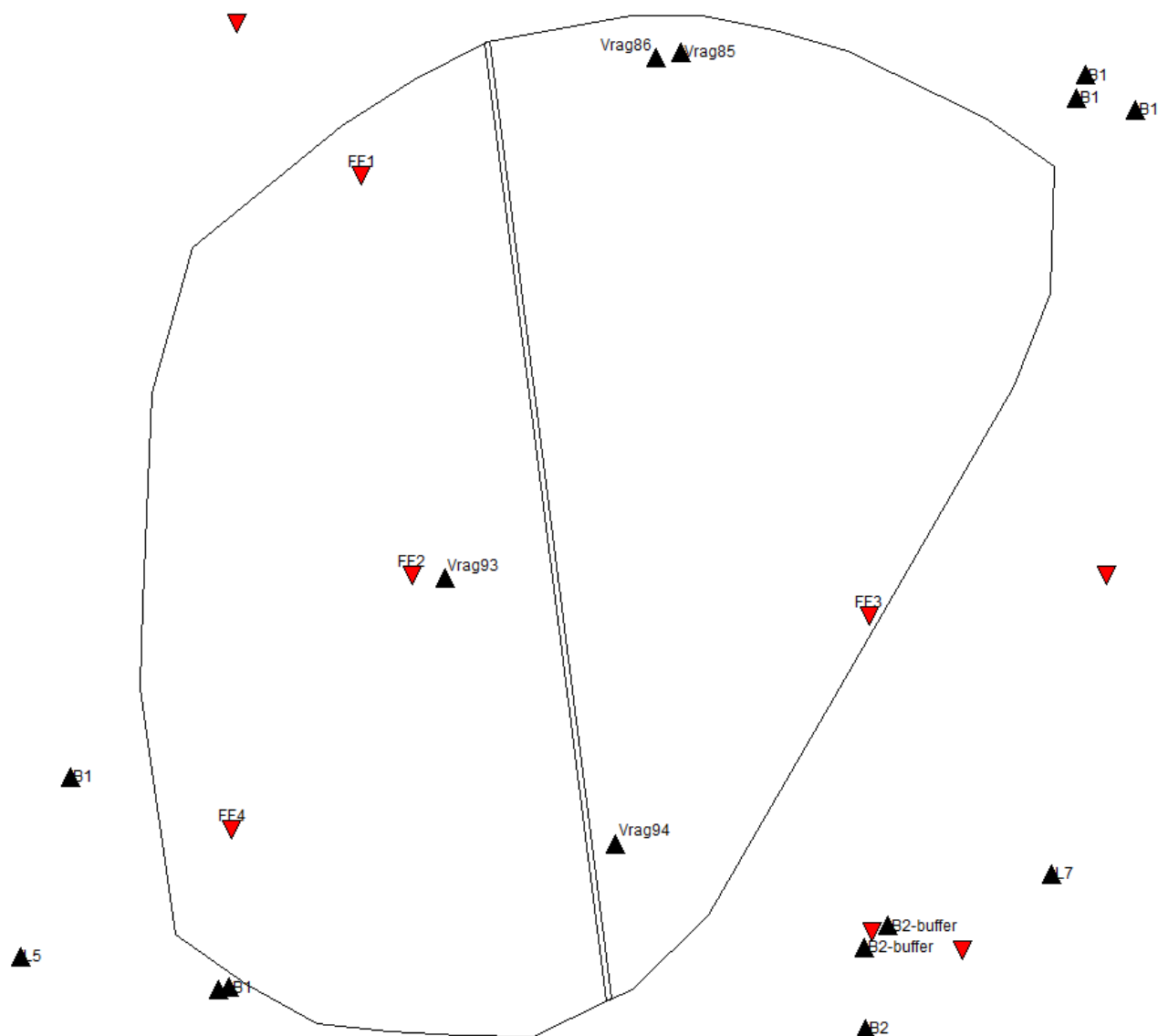

Fig 4. Anlægsområdet med registreringer fra slots- og Kulturstyrelsens Fund og Fortidsminder, markeret med rødt og Seawar Museums, markeret med sort.

I Slots og Kulturstyrelsens Fund og Fortidsminder er der fire registreringer i anlægsområdet FF 1-4.

FF1.

Systemnr. 179441 UTM 337.366 E – 6279.458N. Vrag nyere tid.

FF2

Systemnr. 178901. UTM 339329 E – 6236783 N. Vrag nyere tid.

FF3

Systemnr. 178263. UTM 357251E – 6262212 N.. Vrag nyere tid.

FF4.

Systemnr. 178893. UTM 332258 E – 6253842 N. Vrag nyere tid.

Der er en divergens mellem oplysningerne i Fund- og Fortidsminder og registreringerne fra Seawar Museum.. Denne divergens skabes der klarhed over i den geoarkæologiske analyse.

Konklusion

På baggrund af de foreliggende kulturhistoriske oplysninger i relation anlægsområdet er der begrundet formodning om, at der kan påtræffes vrug, - laster og andre kulturhistoriske genstande der kan være beskyttet af museumslovens bestemmelser.

I anlægsområdet er der ikke registreret stenalderboplader eller andre kulturspor fra oldtiden. De vil blive vurderet i forbindelse med den geoarkæologiske analyse.

Anlægsområdet ligger i en vigtig sejlroute, der har været benyttet siden middelalderen, hvorfor der kan været gået skibe tabt der endnu ikke er registreret. Der har været et stort søslag med adskillige sunkne skibe i 1916. Der er begrundet formodning om der kan ligge rester af disse i eller omkring området.

Endvidere kendes til 8 punkter fra Slots- og Kulturstyrelsens Fund og Fortidsminder og Seawar Museum i anlægsområdet, som præciseres gennem den geoarkæologiske analyse.

English conclusion

On the basis of the available cultural-historical and archaeological information in the construction area, there is a reasonable presumption that wrecks, cargoes and other cultural-historical objects may be found they may be protected by the Danish law of museums §29.

No Stone Age settlements, or other cultural traces from antiquity have been registered in the area. They will be assessed in the context of the geoarchaeological analysis.

The construction area is located in an important sailing route that has been used since the Middle Ages, which is why ships that have not yet been registered may have been lost. There has been a large naval battle with several sunken ships in 1916. There is a reasonable presumption that there may be remnants of these in or around the area.

Furthermore, 8 points are known from the Palaces and Culture Agency's Finds and Antiquities and Seawar Museum in the construction area, which are clarified through the geoarchaeological analysis.

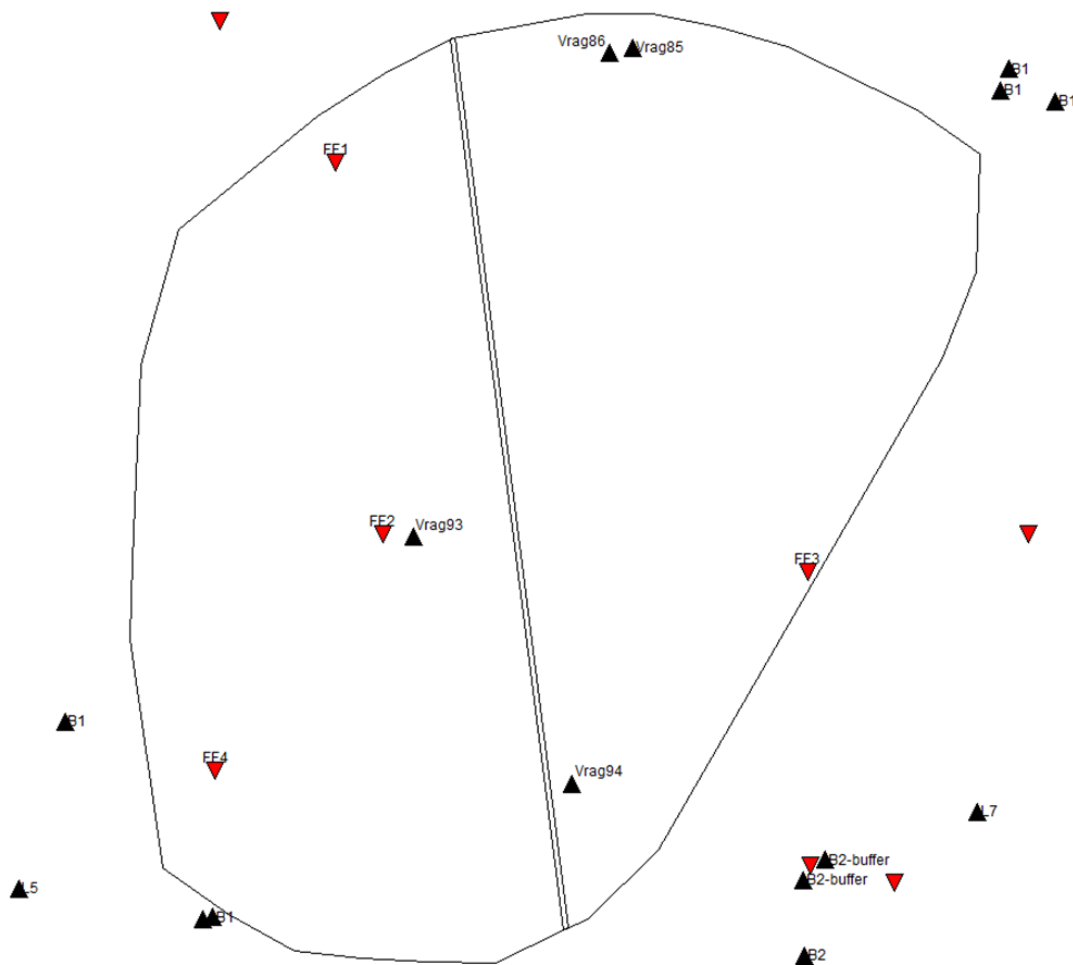

Fig 4. The construction area with registrations from the Palaces and Culture Agency's Finds and Ancient Monuments, marked in red - and Seawar Museums, marked in black.

In connection with the collection of information for this analysis, the Seawar Museum in Thyborøn has provided positions on shipwrecks in and around the construction area. See Fig 4.

Wreck 94. 347304E - 6253253.N 56.23.950N - 6.31.550. 37 m Unknown wooden wreck only cargo.

Wreck 93. 340611.E - 6263657N 56.29.420N 6.24.670E. 46m. Coaster sunk 1988.

Wreck 86. 348872.E - 6284050N 56.40.566N 6.31.998E. 39m. British WW2 submarine.

Wreck 85 349894.E - 6284281.N. 56.40.710N 6.32.990E. 41 m 2. Unknown wreck only iron scrap left.

In the Danish "Slots- og Kulturstyrelsens" database FF, there are four registrations in the construction area. FF 1-4.

FF1.

System no. 179441 UTM 337.366 E - 6279.458N. Wreck recent times.

FF2

System no. 178901. UTM 339329 E - 6236783 N. Wreck of recent times.

FF3

System no. 178263. UTM 357251E - 6262212 N .. Wreck of recent times.

FF4.

System no. 178893. UTM 332258 E - 6253842 N. Wreck of recent times.

¹ Vogt jer for Lappesand. Om læsekort og deres beskrivelse af danske farvande. Henning Henningsen. Årbog for Handels- og Søfartsmuseet på Kronborg bd. 43. 1984

² <http://www.jutlandbattlememorial.com>. Seawar Museum. Thyborøn.